

MESTO
PESNIKA U
RADNIČKOM
STROJU

MESTO PESNIKA
U RADNIČKOM STROJU

Muzej Jugoslavije
Beograd, 2022.

GROMKE RADNIČKE STROFE

MAŠA SENIČIĆ

Jugoslavenski esejista i kritičar Milosav Mirković, priređivač jednog od zbornika poezije radnika Zavoda „Crvena zastava“ u ediciji *Gromke radničke strofe*—izloženog na postavci Muzeja Jugoslavije „O fabrikama i radnicima“—u uvodniku piše o *idealu nadrealiste kada će poeziju pisati svi, glasovi bez hijerarhije i bez tereta svakodnevice*. Ta je knjiga, uz mnoge slične, svjedok vremena u kom je ovaj pristup pisanju bio podržan infrastrukturom koja je proizvodni rad povezivala sa umetnošću, kulturom i obrazovanjem. U katalogu izložbe, u tekstu *Radnici, kultura, infrastruktura*, dr Tanja Petrović navodi da samoupravni amaterizam „predstavlja specifičan način proizvodnje znanja kojim se destabilizuje granica između privatnog i javnog, individualnog i kolektivnog, rada i slobodnog vremena i time prevazilaze granice društvenih klasa“. Ovakva priroda učešća u kulturnom životu omogućila je radnicima da se ostvare kao akteri svih sfera socijalističkog društva. Upravo sa tom mišlju, u postsocijalističkom i deindustrijalizovanom prostoru, uz razmatranje amaterizma kao izuzetno važne društvene prakse—te rada kao mesta zajedništva i identitetskog razvoja—Muzej Jugoslavije izazvao je u okviru pomenute izložbe savremene radnike, pesnike amatere, da se prijave na radionicu koja je nosila ime ove publikacije.

Nije reč, međutim, samo o Jugoslaviji: rad unutar poezije i poezija radnika tinjaju kao problemska pitanja još od Oktobarske revolucije, kroz čitav vek industrijskog društva. Vladimir Majakovski, pesnik-revolucionar, pre tačno sto godina zalagao se za književnost izvan granica časopisa i univerziteta, a temelj na kom smo inicirali stvaranje je upravo njegovo stihovno preispitivanje, istaknuto u naslovu ovog papirnog susreta glasova među vašim šakama. Na jednom mitingu Majakovski će glasno reći da „umetnost ne treba da bude smeštena u mrtvim hramovima—muzejima, već svugde—na ulicama, u tramvajima, fabrikama, radionicama, u radničkim stanovima“. Odgovor na nedoumicu da li je danas izvodljiv orkestar glasova braće radnika, kao i dišu li punom parom strojevi u *fabrici duha*, tražili smo unutar zgrade koje ne sme biti i nije mrtva, a ponajmanje je hram; u okviru palate koja je i kritički poligon i proizvodna traka.

U februaru 2022. godine sedmoro učesnika, uz mene—kao neku vrstu upravnika pogona, stvaralo je poetski materijal upotrebom arhivske građe, istorijskih i nešto svežijih tekstova, uz čitanje radničkog stvaralaštva i razgovore o radnoj snazi i snazi poezije; o pesmama radnika i pisanju kao procesu proizvodnje. Pred vama je publikacija koja je rezultat dvodnevne igre i kolektivnog napora, a koja je zamišljena kao prilog razmatranju odnosa poezije i rada.

PRIRUČNIK ZA UPOTREBU PESNIČKOG STROJA

- str. 6 kratka razmatranja: *da li je pesnik proizvođač?*
- PESMA RADNIKA
—POETSKI SUKOB SA ARHIVOM RADA
- str. 10 pokušaji odgonetanja: *šta je rad, a šta je poezija?*
- str. 12 autori u dijalogu sa pesnicima iz drugog vremena
- str. 28 originalne autorske pesme učesnika, nastale tokom ili nakon radionice
- RAD PESNIKA
—RAD U POETSKOM POSTROJENJU
- str. 36 pesme nastale preuzimanjem i poetizacijom delova novinske arhive: jedna od muzejskih primeraka dnevne štampe, druga od pretraživih onlajn tekstova
- str. 52 doslovna zamena mesta: reči *radnik* i *pesnik*, reči *poezija* i *fabrika*, i slično, u doslednom ključu razmene i razumevanja obe pozicije
- str. 59 razrešenje fusnota: ko su autori, *šta pišu* i *šta rade*
- str. 60 izvori iz kojih su u poigravanju korišćene reči, fraze ili odlomci teksta

Razne vrste proizvodnje ^A

Uobličavanje; samo je reč o vremenu ^D

Skupljanje izraza iz etra ^S

Sakupljači ^T

Reprodukcija doživljaja ^J

Stvaraoci su isto što i proizvođači:

transformersi ^N

Mašina za reciklažu ^I

Proizvođač; i rečopomerač! ^M

PESMA
RADNIKA
POETSKI
SUKOB
SA
ARHIVOM
RADA

Svetski tektonski poredak ^D

Radili smo po šesnaest sati dnevno

— i dalje su nam knjige skupe. ^S

Rad je obesmišljen korišćenjem
novih tehnologija. ^J

Rad je odlaganje krajnjeg ishoda. ^N

Pišem trčeći, ekran mi je sve veći

— stihovi mi sve kraći. ^S

Poslednja utopijska potraga
(drugi deo) ^D

Poezija ne mora da se rimuje. ^J

Stihovima se podsećam da ću
umreti. Pomoću njih otvaram
sva vrata. ^S

Poezija je lični dokument. ^N

Poezija je pristup drugome,
prozor u drugoga. ^J

Poezijom negujem roditeljske rane
njihovih roditelja. ^S

NAD GRADOM ^A

zaboravili smo pege srna
na planinskim vrhovima

slepo hodamo po ivicama
krovova gradskih košnica

pod pritiskom nesaniice
nebo malaksava

šapućeš
vreme je za skitnice

BEOGRAD SPAVA ^{DRAGAN MRAOVIĆ}

pege

sna

Nesanica

Nebo malaksava

MEŠANJE MASA ^o

svaki je dan isti
dok uranjam u svoj trbuh,
žeđ mi piše pesmu
dobro obdarenu
i nepotonjivu —

ti liješ smilje
kraj Mona Lize
dok vetar tuče
i gasi
usnulu plimu:

četvrt sata
je gromak udarac
za gorku
falš
prapostojbinu

PESMA ZA TVRDOKORU ^oZORAN VUKOVIĆ

svaki je dan isti

gasiš

smilja

kraj Mona Lize

KRATKI FITILJI ʹ

Zle ptice se igraju vetrom
Šire krila barutnim nebom
Oči sveta navikle na puške
S njima istinu traže

KAD SE ZASITE VETRA SLOBODAN MILENKOVIĆ

zle ptice

igraju vetrom.

istinu traže.

barutnim nebom,

Glavu, uzalud
pesnik traži.
Ni kraja
ni početka,
nema! Pesnika,
ni spomenika.

O PESNIKU DRAGAN MRAOVIĆ

Nema
Ni kraja, ni početka,
spomenika,
glavu

pesniku
Uzalud

NARUDŽBINA ^N

Dve čaše muzike
jedna boca teksta
vedrica filmova
bačva igara.

Sipaj, kanta za recikliranje
trpi sve
Prema svojoj veličini
treba i digitalnu krčmu
tražiti i puniti.

POSUDE ANDREJA VELJOVIĆ

- vedrica
- bačva
- kanta
- boca

Prema svojoj veličini
treba tražiti
i puniti.

BEDNE UTVARE †

rekli su da pustimo
korake naših lutanja
ukrotimo
sebe same
sada kada smo zakoračili
vrletima zrelosti
zaostajemo
na nebu naših želja
tajnu našeg uzdaha smrskaju
odgonetnu
kamen našeg spoticanja
misi,
te bedne utvare

NEKA SE DECA SMEJU ^{RADMILO LEČIĆ}

Pustimo

koracima našeg lutanja

ukrotimo

zakoračili
vrletima zrelosti

nebu želja

zaostajemo

tajnu našeg uzdaha smrskaju

odgonetnu

kamena našeg spoticanja

Sposobnosti trajanja
 Ostavi čoveka do sitnih sati
 Da tamo pronađe prolazne istine:

Izrod je našao svoje ime
 U sramnom testamentu –
 Nemir je utešna apsana!

Raskidali smo razum
 Dokumentom o snu
 Zalud potmulu dobošari:

Prepodne je, rekao bih: Dedinje?
 Osmoro nas je—
 Beskonačnost rane.

Razvejavamo se u sluhu tuđih reči
 Danas dižemo spomenik
 Plati koju su radnici čekali:

Presuda slučajnosti
 Nije nađena u ovim rečima i brojkama—
 Broj krvnih zrnaca rađa sposobnost trajanja.

Sposobnost trajanja

prolazne istine

nemir
 pomor misli
 raskine
 razum
 rana
 potmulu dobošari
 presuda
 utešna apsana
 izrod čeka platu
 spomenik

sramnom testamentu

ADMIN ZBORI ^N

Nema alfa talasa
za tebe večeras.

Pripadaš klasi
koja može da priušti
samo strukturisane misli.

TOKSIČNO MESTO ^D

pređa mnom je uništena godina
uslovima za zasnivanje
radnih odnosa. u ugovoru
o radu zbrajam
zakon kao najgoru ponuđenu posledicu
(sa nepunim radnim vremenom)
po tanki egoizam,
i još tanju etiku.

ja radim o sopstvenom trošku
kao kompresor;
(jer sve što proizvedem načinje mi zadovoljstvo);

to što danas nadređeni
ne znaju
kako je biti radnik
ne opravdava im njihovo
prijeno mesto:

čovjek je uzlet sećanja,
a ja sama
hemikalija stvarača,
otrov = telo

(naglas: golo!)

Vidjećeš kad počneš sama da zarađuješ
 Pokušali su da je zastraše roditelji
 Dok je trošila novce na taksi, cigarete i koktele
 Nije se uzbuđivala zbog inflacije

Ravnodušna na društvene pokrete
 Bez izraženog takmičarskog duha
 Kćerka uspješnih preduzetnika
 Pionira postjugoslovenskog kapitalizma
 Studirala je osam godina

Svaku je morala obnoviti
 Dobro utvrditi
 Da bude apsolutno sigurna
 Da je okončano vrijeme
 Kada je morala da služi drugima za primjer

Umjesto diplomskog na temu migracija radno sposobnog
 stanovništva u Centralnoj i Istočnoj Evropi

Otišla je na work & travel u Čikago
 Gdje je u kafeu Beograd
 Služila gibanicu za doručak

Kada je javila da se ne vraća mati je zaplakala
 Otac je kratko pitao treba li joj para
 Nema razloga za brigu, tata
 Vikendom pripremam koktele u klubu
 Bezbijedna sam, mama
 Imam dečka, taksistu sa Kube

moderno ropstvo
 moderna robinja
 bitno da je moderno
 bitno da je
 para
 hleba
 i
 igara
 moje telo
 njena beba
 moja materica
 njeno dete
 moja otkinuta
 pocepana
 rascepana
 razderana
 prepolovljena
 razapeta
 precvala
 utroba
 novi život
 rađa se u meni van mene same

MESTO RADNIKA U PESNIČKOM STROJU^s

Osamdeset devet minuta
do početka smene
imam potrebu za krevetom
i...
još potrebe za krevetom.

Ne bi bilo tako
da sam stvoren neradom,
već bih tražeći u prostoru:
našao i sebe.

Sreća, alhemijski priručnici
iz porodičnih odnosa,
pokazuju novi sprat
zgrade u kojoj radim.

On je ponavljajući san,
gde me čeka tuđe Ja,
u modus operandi
čitaoca sebe sadim.

Mnogo volim da radim,
eksmašinski da radim.

RAD
PESNIKA

RAD U
POETSKOM
POSTRO
—JENJU

KRAVA KOJA ODOLEVA TOPLOM VREMENU †

znaci bure
poziv i putokaz
moderne organizacije
industrijske estetike
rasipanja bogatstva
tragom životnog puta
ispunjen san inženjera
zagonetka koja se zove standard
najboljem najteži zadatak
posle trideset godina
sopstveno iskustvo upućuje na jedinstvo
jubilej jedne istrajnosti
puni se ženskom i dečjom
radnom snagom
mnogo jeftinija
bezotpornija od muške
bez presedana protiv slobode
Leposavino skromno slavlje

SRODNE PRETRAGE †

građevina posao fizički radnici
halo oglasi fizički radnici
oglasi fizički radnik
dnevnicu pomoćnog radnika
gde naći fizičke radnike
potrebni radnici za rad u plastenicima
teški fizički poslovi
tražim radnike
349 aktuelnih poslova
radnici nisu opravdali svoje odsustvo
a svi znaju
u Aptivu se radi ropski
više radnika dobilo je otkaze
ipak,
sve je u redu
Google kaže
ima 349 srodnih pretraga
ima posla
ko hoće da radi

Treba pisati o svetlim likovima našeg radničkog pokreta
Neka povedu borbu protivu zla blagovremeno
Borba sama budi u nama sile
U daljini se nazire svetlost dana.

Za ljubav jedne nesavesne komisije
Moćan i snažan
Šlafjer Petar Janković primetio je
Da je radnik biće koje je zainteresovano za dobru nadnicu
Da je država dužna da ukaže svestranu pomoć nezaposlenim
Jer je interes naših intelektualaca bio do sada premalen.

Imao je prilike isto tako da vidi nesposobnost tadašnjeg vodstva
Poskupljenje života
Rad po učinku
Nezaposleni stručnjaci su stoga primorani da se snalaze.

Jedan život u slobodi i najvišoj kulturi
Tonuo je s vremena na vreme u punu besposlenost
Dosljedno vjeran ideji proleTERSke revolucije
On je najzad propao.

Živeo osmočasovni radni dan!
Živelo pravo zbora i udruživanja!
Živelo jedinstvo sindikata!
Za ljubav svega toga ovaj nesretni radnik ostao je bez života.

Kidajte sa svima zabludama
Ali se za sutrašnjicu ne bojte
Biće posla za svakoga.

Pogledajte nedeljni raspored rada
Vremenom sve manje vidate porodicu i prijatelje
Čovjek radi za sebe i za druge
Svuda u svetu se računa samo ono vreme koje je provedeno
u radu

SINDIKAT ^D

odmah bih se složio sa tvrdnjom da je bolje
— sve do najdaljih formacija tog opštenja, oblik, dakle, nije bez sasvim našeg budućeg stana?;
ova knjiga od blizu 600 stranica sadržaće
put do zdravog podmlatka, iz fabrika i radionica, i bez obzira na svoje lične čežnje naš je zadatak:
da proletarijat prožet mišlju vaspitanja u nedelju 24. februara (do 5 komada),
ovde u Zagrebu ni do danas sačinjava početak obračuna.

KAPITAL ^D

zajednički prostor biće na društvenim mrežama sa trajanjem od svega dva školska časa. skori kraj čovečanstva se ocrtava –

(dakle, ne očekujte nikakav odgovor:

Srbi rade najveći broj sati nedeljno u Evropi)

ako
Duško Vuković
u uslovima nedostojnim čoveka non-stop
pruža
posao za 3000 građana,
Vi se fokusirate
na promovisanje proizvoda,
a roba se šalje između
kupca.

JA IMAM PRAVA DA PRODUŽIM RAD NA VIŠE OD 8 ČASOVA ^s

Za vreme napredovanja sindikalnog pokreta
Imali smo u organizaciji preko 900 ispravnih članova

Glavno je da je tu situaciju iskoristio kartel posednika
I to samo u slučaju redukcije u proizvodnji ili u slučaju krađe

Danas od svega toga nema ništa
A to baš buržoazija ne može dopustiti

Naše su plate ostale iste, najveća je 5–6 dinara na sat

Posle 10 dana štrajka od 40 štrajkaša
Za mene ne važi zakon o zaštiti radnika
To je nikakvo učenje o društvu

Daleko ispod minimuma za život

Stan za samca 200 din. mesečno

Posle toliko održanih sednica drugovi su solidarno zaveli kazne

Posle primanja izveštaja ovako dobar i plodan rad drugova
Ostaviti odgovornosti jednoj određenoj i usko ograničenoj grupi ljudi

Kao što smo već rekli
Ono se mora posredstvom razuma učvršćivati i čeličiti
dugogodišnjim radom

Ali mi znamo da je čovečanstvo saznalo prirodne zakone i njima
zavladalo

Zato što većina ljudi još nije svesna zakona društva

Administracija ponovo opominje

Uzroke munje i groma uče deca u školi
I pošto je tu marksističko uverenje osnovno
Ono protiv čega bi se morali usprotiviti
Bilo bi dakle: vaspitanje proleterske dece

JEDINICA ^s

Proizvode i usluge
Nadgledaju mašine

Prerade i dorade

Male količine mašina
Zapošljavanjem robova
Bez diferencijacije veština
Unutar grupe korišćene
Za pomoć pri hvatanju životinja
Ima skladište za utovar i istovar
Potrebe 80.000 ljudi
I
Egipatskog faraona

ČLANOVE TREBA PRIVIKAVATI ^M

prva tačka dnevnog reda došla je neočekivano
centralni odbor skreće pažnju svima
policija, koja je inače ogrezla do perčina u nasilje
postali su utočišta političkih pustolova
dar novim pretplatnicima
zakon je zamenjen, dakle, žandarmskom čizmom,
rezolucija je jednoglasno primljena
revizorima će se poslati samo jedna slika radi ugleda,
odsustvo jedne kompaktne i legalne organizacije

posle ručka,
omladinci nam daju netačne izveštaje
Inspekcije Rada,
funkcioneri to ne vide
ništa ne rade u tom pogledu,
danas je teško govoriti
da bi diskusija trebalo da bude konkretnija,
zabavljalo se izvesno vreme u Salonu
za borbu protiv besposlice

posle diskusije,
kako prvi put tako i sad,
realni odnosi bili su moćniji od nastranih teorija
sa kojima se mislilo vladati

opomenu ih
Budućnost:
na ovu stvar ćemo se vratiti

NAKON POSLEDNJE DETONACIJE ^M

noć je bila mirna, na mestu požara
kamion za beton bio je parkiran
bez kandži i zuba, ranjen i odavno na umoru
poduprt sa dva stabilizatora, dok
povremeno se u unutrašnjosti čuju radnici i mašine

prema procedurama
hotel, privatan vrtić zauzeli su
investitori objekta, koji su u neverici posmatrali gradilište
mašina za struganje drveta povukla i samlela
obrazac o "Obavezi da se ne pobegne"

želja budućih korisnika:
u formi slobodnostojećih objekata
na atraktivnoj lokaciji, blizu auto-puta,
ništa se ne događa

radnici ne kažu mnogo toga
tolika količina nemara
neće ugrožavati
vladavinu
građevinske mašine

BEZ LJUTNJE, DRUGARICE ^A

nije mi bilo prijatno ni svejedno
što je ona u meni
gledala samo sebe

dve ugostiteljske muve

prazan
anarhičan
konfuzan
falšerski
nepotreban

motori su poslednji put
stavljani u pokret

pobediće onaj
čiji virazi budu kraći

POSREDSTVOM TEKSTA ^A

to što oni pričaju
10-14 sati dnevno
u fabrikama
trafikama
pekarama
omladinskim
zadrugama

kraj plodnosti
a početak jalovosti
dežurnih negovateljica
disfunkcionalnih krvarenja
umora
iscrpljenosti
migrena

kroz analizu
folikulostimulirajućeg
luteinizirajućeg
i anti-Milerovog hormona

političko pitanje o kome se ćuti
softver nudi odgovor

BILA JE POTREBNA NAŠA VEČNOST¹

U znak priznanja
za neumorni desetogodišnji rad,
u znak toga priređujemo
Veselu Plesnu Zabavu
tu možete omissati
klasne borbe u Francuskoj,
ali i oprezno o

b i

i ć

trag zaturniti nećete.

PRAVO GLASA (U SAMOGLASNICIMA)¹

U njivi sam 777 godina
i ni za što drugo ne znam
Kažu oni meni: Pocepane ti pantalone
Kažu oni: Gadno te videti
Možda ne znate
Ja sam rekla da mi nismo rObOvi
pa su mi rekli da ću lEtEtI.

Kao maroder ide za žrtvama kapitalizma i mrcvari ih.
Smrad truleža njegovog organizma
moralno kuži njegove redove.

Još nas fascinira rast — a ne šta raste.
Traži se elastičnost kod funkcionera.
Zečevi teži od jagnjeta.

Belančevine životinjskog porekla
predstavljaju još uvek samo 23 procenta
ukupno unetih belančevina
u organizam prosečnog Jugoslovena.

Smanjio se broj takozvanih kriminalnih pobačaja.
Upućujemo srdačne čestitke radnim kolektivima.

Radnici svetlosti su pojedinci
koji su pristali da inkarniraju
i žive na planeti u cilju
podizanja svesti čovečanstva

Neki svetlosni radnici su „psi”
koji su se dobrovoljno javili
da postanu dostupni
u vreme krize ili haosa

U našoj Fabrici napretka verujemo
da je uvek pravo vreme za promene

Žute kartice za nevakcinisane radnike

Mi možemo da radimo samo kao familija

Iz Užica dobili smo prekjuče telegram: ovde su počeli da ubijaju gladne i nezaštićene pesnike. Sada zver ubica i razbojnik, Miloje Panović, opančar, ubi mladog pesnika.

Dete iz pesnika je još živo i predato je odmah bolnici. Ubica je sve do sada još u slobodi.

Ovakvi postupci nisu retki. Ne prođe ni nedelju dana da nam se ne javi da je neko od pesnika isprebijan ili prosto premlaćen.

Pesnici i ovog puta treba da znaju da im je odbrana od svega — jedino u dobrim pesmama.

_____ ^J

Poetska organizacija je obavezna da vas rasporedi na ono poetsko mesto koje odgovara vašim poetskim sposobnostima i stručnoj spremi. Postoji mogućnost da vam dodeli i neki drugi posao, ako na vašem poetskom mestu niste dovoljno iskorišćeni. Ali i ovi drugi poslovi moraju da odgovaraju vašim poetskim sposobnostima.

_____ ^N

Jedni su pisali da bi drugi uživali. A ovi što uživaju nemaju osećanja za one što stradaju, jer oni ne bi uživali. Zaglušice naročito uši da ne bi bio pomućen njihov pir. Zima! čuje se već iz povorke pesnika i pesnikinja što izjutra vlažnim ulicama promiču žureći se ulazima izdavačkih kuća. Zima! cvokoću mali sirotani zaogrnuti u rite. Zima! muče sirote matere gledajući čežljivo kroz izloge pune toplog odela. Zima! opominje hladni vetar sa snežnih planina. Zima ide za svim svojim strahotama za one koji nemaju poezije i svim svojim uživanjima za one, koji žive od tuđih stihova.

NAŠE PESNIKINJE ^N

I ako pored pesnika naporeda korača putem pesništva i pesnikinja, mati, sestra ili bračna drugarica, ipak ona se danas sve manje i manje viđa u našim redovima. Estetski porobljena kao i pesnik, ona je po pesničkoj svesti zaostajala od svoga druga u borbi za poezijom. Otuda i njen izostanak iz naših poetskih borbenih redova.

_____ ^N

Što se izdavača tiče to su takvi bezobzirni eksploatatori i krvopije da im je teško naći para. Oni raznim lažnim obećanjima dovode pesnike iz drugih mesta, pa ih ovde eksploatišu pod najgorim uslovima. Oni čak i preko opština traže pesnike iz drugih mesta, pa kada oni dođu oni im postavljaju uslove da ako hoće da rade u njihovoj redakciji, ne smeju biti članovi udruženja, vezuju ih nekakvim ugovorima itd.

Predloženo je i veće angažovanje naučnih institucija prilikom uvođenja nove ili korekcija stare organizacije pesništva, intenzifikacije proizvodnje, raspodele rukovođenja i drugog. Mnogi učesnici ovog uspešnog savetovanja upitali su se da li bi možda trebalo formirati pri poetskim organizacijama Fond za obrazovanje u koji bi se izdvajala sredstva u visini od dva i po odsto iz ličnih dohodaka. A strogo se namenski koristila. Sve su to predlozi, ali i dileme, koje treba prema očekivanju pesnika da reši nastupajući kongres.

Jedan pesnik je, na primer, rekao „Meni ne treba sindikat da bi mi kupio venac kad umrem. Ja hoću da mi se pomaže dok sam živ, da primam onoliko koliko sam zaradio, a ne da za izvršenje primam platu i ništa više.” Skup je dao punu podršku njegovim gledištima što najrečitije govori da pesnici ne traže „platu za nerad” nego da — naprotiv — za pesme traže odgovarajući lični dohodak.

Centralna uprava poezije izveštava: nema napretka ^M

Otkazana konferencija o poeziji zbog štrajka nezadovoljnih pesnika ^M

Učesnici ovog pretkongresnog skupa nisu bez razloga najviše isticali životne i pesničke uslove povezujući ih sa aktivnošću sindikalnih podružnica u rešavanju ovih problema. Jer, obučarski Kombinat korača u — „tesnim cipelama”: porastao je, a pesnički prostor naših pogona — i to baš onih najstarijih — ostao je nepromenjen. Nedovoljno je i stanova...

Prvi je o tome govorio visokokvalifikovani obuçar Drago Marijanović, predsednik izvršnog odbora podružnice konferencije kožne obuće.

O jednom „ženskom” pitanju govorila je polukvalifikovana pesnikinja Marica Štefan, član podružnice konfekcije kožne obuće:

„Smatram da smo na četrdesetdvočasovnu pesničku nedelju prešli najviše zbog nas pesnikinja, koje činimo preko polovine od ukupnog broja zaposlenih u Kombinat. A sada se to ne poštuje. U januaru smo pesničile i svake slobodne subote. Kažu: ‘Morate! Kasni se u planu proizvodnje’. A naš pogon nije imao zastoja, pesničarile smo svakog dana. Da nismo, iz opravdanih razloga, upesničile nekoliko dana — mi bismo razumele potrebu.”

I o „toplom obroku” iznesene su mnoge zamerke. Najpre je o tome govorio visokokvalifikovani gumarski pesnik Simo Vidović, predsednik izvršnog odbora podružnice pesničke jedinice pneumatike:

„To što dobijamo iz pesničkog restorana nisu pravi topli obroci. Oni ne odgovaraju ni po količini, ni po kvalitetu, ni po ceni. Kao pesnicima na presi nama je potrebno tri takva obroka. I kvalitet je, često, loš. A cena je, od početka ove godine, neopravdano povećana, pa sada 140 dinara plaća pesnik, a 110 dinara dotira Kombinat. Ja sam na to pesničarenje oguglao!”

OGLAS¹

Izveštavam poštovane drugove
ORGANIZOVANE PESNIKE
da sam renovirao moju

PESNIČKU RADNJU

sa vrlo lepim engleskim rečima
Cena pesme je 2000 dinara,
ko donese svoje reči izrada je 800 dinara.

Usluga vrlo brza i tačna.

A ANĐELA MILINKOVIĆ je bivša prekarna radnica u kulturi. Tada nije pisala poeziju. Sada radi kao ____, takođe i _____. Osim poezije piše i kratke priče.

D DUNJA OŽEGOVIĆ radi kao slikarka, a piše kao pesnikinja. I na najmanji događaj pod mikroskopskim dodirom mesta obeležava stanja i slikama i pesmama. Često svet poleđuške posmatra u svim neličnim i ličnim glagolskim oblicima—ja pišem, pisala sam, ću pisati, pisah, bila sam pisala jer radim, radila bih (dok budem radila).

I ISIDORA PETROVIĆ radi kao naučnica, pisala je, piše i pišaće kao pesnikinja. Rečima zarobljava vidljivo i nevidljivo. Stihovi su, možda, naš jedini putokaz.

J JELENA MEDAN uči, piše i radi na tri jezika. Pita se: ako uči, piše i radi od kuće—da li je to čini domaćicom? U stalnoj potrazi za boljim poslom. Piše kratke priče i radi na svojoj prvoj zbirci.

M MAŠA SENIČIĆ radi zapisujući, slažući i prepravljajući. Piše: poeziju, polueseje, podsetnike, naučne članke, konvencionalne i hibridne tekstove, žanrovski nesvodive publikacije. Radi: sama, sa drugima, sistematično i nedisciplinivano.

N NEVENA PAUNOVIĆ je lečena radnica u kulturi, 2799. dan. Ne koristi telo u radu. Pisanjem izbacuje višak prefrontalnog korteksa.

S STOJAN SIMIJONOVIĆ o sebi ne zna sve ono što se zna o njemu. Ono što se da uočiti je da prihvata da radi sve što mu plaća vreme da čita. Posledice vidimo u poetskom obliku. Možemo ga zateći na beogradskim ulicama nakon što se narod umori.

T TAMARA UROŠEVIĆ radi kao novinarka. Pisati za nju znači doneti istinu i slobodu—sebi i drugima. Živi i radi u Beogradu. Piše gde god može. Prvi novinarski tekst napisala je radeći na trafici, prvu pesmu napisala je u Muzeju Jugoslavije.

Učesnici radionice su za dijaloški pesnički sukob koristili poeziju radnika Zavoda „Crvena zastava“, iz edicije *Gromke radničke strofe* (knjige 4 i 5) — „Ruka za snom“ (priredio Milosav Mirković), 1981; „Glasovi sa razmeđa“ (priredio Dragomir Brajković), 1983. Urednik oba izdanja: Slobodan Pavićević. Izdavač: Svetlost, Kragujevac. Usled složenog procesa dolaska do autorskih prava radničke pesme su u ovoj publikaciji dostupne delimično, i to rečima koje su učesnici odabrali za igru — premda postavljenim duž originalne tekstualne kičme. Namera je bila da ovakav prelom čitaocima podstakne na dalju potragu za naznačenim i drugim stihovima proleterskih pesnika.

U poetskim materijalima korišćeni su delovi tekstova objavljeni u nekoliko različitih brojeva novina „Organizovani radnik“ iz 1924/1925. godine, te u listu „Rad“ iz 1968. godine. Na stolu se takođe čitalo i proučavalo izdanje „Radnici i kultura“ iz 1976. godine, čiji je autor Beno Zupančić a izdavač Centar za društvena istraživanja Predsedništva CK SKJ: Komunist. Korišćene su još i kratke fraze iz knjiga: „Plan preduzeća i sindikat“, „Industrijska estetika“, „Događaj u dnevnoj sobi“, „Nove knjige, Priprema za zbornik o Đuri Salaju“, „Uspeh medicinske službe u Ivanjici“. Vraćali smo se i knjizi Vladimira Majakovskog „Na sav glas: Izbor iz satirične poezije“ Izdavačkog preduzeća Kultura, objavljenog 1969.

Unošenjem ključnih reči u internet pretraživač — *rad, radnik, radnica, fabrika* i slično — autori su došli do brojnih tekstova dostupnih onlajn, a čiji su sadržaji, naslovi ili ponudene srodne pretrage služili kao osnova za građenje pesama:

<https://rozaradnaprava.rs/2019/12/30/to-sto-oni-pricaju-i-to-sto-mi-zivimo-su-dve-razlicite-stvari/> × <https://rozaradnaprava.rs/2019/12/30/znete-li-da-radnice-u-jednoj-fabricsi-u-srbiji-nose-crvene-trake-okoruke-kad-imaju-menstruaciju/> × <https://www.masina.rs/menopauza-politicko-pitanje-okome-se-cuti/> × <https://www.radnik.rs/2021/12/kako-program-honesty-meri-efikasnost-zaposlenih-u-republickom-geodetskom-zavodu/> × <https://www.kapitalrs.com/> × [<https://www.masina.rs/prosvetari-u-madarskoj-se-bore-za-dostojanstvo-sindikati-i-poditelji-stoje-uz-njih/> × <https://pecanik.net/spomenici-iz-buducnosti/> × <http://www.radnici.com/> × <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/srbi-rade-najvise-u-evropi-12-sati-vise-od-holandjana/> × <https://www.slobodnaevropa.org/a/vijetnam-radnici-lin-glong-zrenjanin/31567994.html> × <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/fabrika-u-leskovcu-u-kojoj-su-zaposleni-protestovali-trazi-nove-radnike/> × <https://www.juznevesti.com/Ekonomija/Vucuc-otvorio-fabriu-u-Leskovcu-posao-za-3-000-gradjana.sr.html> × \[https://www.instagram.com/p/CZkl6e9KUTc/?utm_medium=copy_link\]\(https://www.instagram.com/p/CZkl6e9KUTc/?utm_medium=copy_link\) × <https://www.elektrobeton.net/armatura/to-sto-oni-pricaju-i-to-sto-mi-zivimo-su-dve-razlicite-stvari> × <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/srbi-rade-najvise-u-evropi-12-sati-vise-od-holandjana/> × <https://balkans.aljazeera.net teme/2022/2/5/burnout-sindrom-od-posla-iz-snova-do-izgaranja-na> × \[https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/radnici-u-srbiji-rade-najvise-u-evropi_1307494.html\]\(https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/radnici-u-srbiji-rade-najvise-u-evropi_1307494.html\) × <https://zzzsbg.rs/rs/raspored-rada-lekara/> × <https://www.telegraf.rs/vesti/hronika/3394493-dosao-u-beograd-da-zaradi-za-porodicu-i-nastradao-pogibiji-radnika-u-krnjaci-prisustvovala-i-braca> × <https://www.novosti.rs/beograd/vesti/1082240/zabrana-spolja-radnici-unutra-postavljeni-paneli-nelegalnoj-zgradi-gornjogradskoj-zemunu-gradiliste-zatvarano-sest-puta> × <https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/3348552-ponovo-radi-fabrika-sloboda-u-cacku-radnici-se-vratili-na-posao> × <https://direktno.rs/vesti/drustvo-i-ekonomija/343731/smestaj-radnici-izgradnja-kineska-fabrika-linglong.html> × <https://www.blic.rs/vesti/beograd/umesto-zmaja-poslovne-zgrade-rusi-se-nekadasnja-fabrika-u-zemunu-zidace-se-pet/wsxpzb> × <https://birn.rs/dokumenti-dokazuju-lanac-eksploatacije-vijetnamskih-radnika-od-hanoja-do-zrenjanina/> × <https://nova.rs/vesti/drustvo/radnici-fra-protestovali-ocajni-smo-zbog-neizvesnosti/> × <https://bs.eferri.com/ko-su-radnici-sveta/> × <https://fabrikanapretka.rs/> × <https://nultacka.rs/zute-kartice-za-nevakcinisane-radnike-gorenja/> × <https://www.rts.rs/page/magazine/sr/story/511/zanimljivosti/4678436/backa-topola-srecke-radnici-premija-lutrija-restaurant.html> × \[60\]\(https://en.wikipedia.org/wiki/Fabrika</p></div><div data-bbox=\)](https://www.muzej-jugoslavije.org/program/mesto-pesnika-u-radnickom-stroju-poetska-radi-</p></div><div data-bbox=)

Rad nam predstoji

ogroman,

braćo moja, —

stihovanje

kakvo svaki čovek hoće.

Hajd'mo,

zapnimo do sedmoga znoja,

radi porasta količine,

poboljšanja kakvoće.

—Vladimir Majakovski,

Poslanica proleterskim pesnicima

Ova knjižica nastala je zajedničkom posvećenošću i individualnim pisanjem svih pesnika-radnika koji su u njoj učestvovali tokom istoimene radionice u Muzeju Jugoslavije.

AUTORI

Andela Milinković, Nevena Paunović,
Maša Seničić, Dunja Ožegović,
Stojan Simijonović, Jelena Medan,
Isidora Petrović, Tamara Urošević

UREDNIK

Maša Seničić

IZDAVAČ

Muzej Jugoslavije, Beograd

ZA MUZEJ JUGOSLAVIJE

Neda Knežević

DIZAJN I PRELOM

Sven Sorić

ŠTAMPA

Šprint, Beograd, 2022.

TIRAŽ

100

ISBN 978-86-84811-59-4

CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-1(082.2)

MESTO pesnika u radničkom stroju
/ [urednik Maša Seničić]. - Beograd:
Muzej Jugoslavije, 2022 (Beograd :
Šprint). - 61 str. : ilustr. ; 15 cm

“Ova knjižica nastala je zajedničkom
posvećenošću i individualnim pisanjem
svih pesnika-radnika koji su u njoj
učestvovali tokom istoimene radionice
u Muzeju Jugoslavije” -> kolofon. - Tiraž
100. - Str. 2-3 : Gromke radničke strofe
/ Maša Seničić.

ISBN 978-86-84811-59-4

COBISS.SR-ID 68551433

———— MUZEJ
———— JUGOSLAVIJE

ISBN 978-86-84811-59-4

9 788684 811594